

PRZE GLĄ DY I SPRA WO ZDA NIA

Marcin Lutomierski

Edytorstwo Łukasza Garbala – okiem dydaktyka

Szeroko i rozmaicie rozumiane edytorstwo zajmuje dziś istotne miejsce w dydaktyce akademickiej, głównie na studiach polonistycznych, bibliotekoznawczych i historycznych. Niemal w każdej większej uczelni studenci mogą wybierać specjalizację, a czasem nawet specjalność, edytorską tudzież edytorsko-wydawniczą. Niektóre ośrodki oferują również studia podyplomowe z tego zakresu. Czy wraz ze wzrostem – jak się wydaje – zainteresowania edytorstwem pojawiają się na rynku wydawniczym nowe tytuły o charakterze podręcznikowo-poradnikowym? Odpowiedź zależy od typu i rodzaju edytorstwa, które mamy na myśli. Przedmiotem naszej uwagi będzie edytorstwo naukowe dzieł literackich. Początek XXI wieku przyniósł pewne ożywienie w tej dziedzinie: prof. Roman Loth zebrał i opublikował swoje wykłady i wydał *Podstawowe pojęcia i problemy tekstologii i edytorstwa naukowego* (Warszawa 2006), natomiast prof. Mirosław Strzyżewski wraz ze współpracownikami wznowił fundamentalną pracę prof. Konrada Górskiego *Tekstologia i edytorstwo dzieł literackich* (Toruń 2011). W tym samym roku, choć nieco wcześniej, ukazała się książka dr. Łukasza Garbala *Edytorstwo. Jak wydawać współczesne teksty literackie* (Warszawa 2011), której poświęcimy teraz nieco uwagi. Nadmienimy, że jej autor jest polonistą, pracuje jako adiunkt w Instytucie Dokumentacji i Studiów nad Literaturą Polską Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Jak czytamy we wprowadzeniu: „wbrew pozorom edytorstwo tekstów współczesnych nastrocza wielu problemów, tym bardziej że wciąż pozostaje zaniedbane pod względem teoretycznym” (s. 11). Trzeba też podkreślić, że wcześniejsze podręczniki edytorstwa praktycznie nie podejmowały problematyki wydawania współczesnych dzieł literackich. Łukasz Garbal zmierzył się więc z niezwykle trudnym zadaniem ogarnięcia szerokiego tematu, a następnie podania go w przystępnej formie. Badacz-edytor zaproponował następujący układ swojego podręcznika: wprowadzenie, czternaście rozdziałów merytorycznych, aneks z wykazem przywoływanych w pracy edycji, bibliografia opracowań, indeks terminów użytych w książce oraz indeks nazwisk. Układ ten, a szczególnie duża liczba krótkich rozdziałów, jest na ogół bardzo przejrzysty i ułatwia korzystanie z podręcznika¹. Nie należy bowiem zapominać, że czytelnik (student) XXI wieku jest przyzwyczajony do lektury krótkich fragmentów tekstu, ubranych w odpowiednią szatę graficzną. Książka Garbala wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom: wywód jest podzielony na drobne (niekiedy nawet zbyt drobne) części i wzmocniony odpowiednią typografią książki: dużą ilością „światła” na stronie, wielkością i rodzajem czcionki, pogrubieniami wybranych słów w tekście, liniami oraz ikonkami w miejscach szczególnie ważnych, a także żywą paginą z tytułami rozdziałów

i tradycyjnymi przypisami zamieszczonymi pod tekstem głównym. Warto nadmienić, że podręcznik jest zaprojektowany w sposób harmonijnie łączący tradycję z nowoczesnością: wprowadza współczesne elementy graficzne, zachowując proporcje między formą a treścią pracy.

Przyjrzyjmy się teraz zawartości merytorycznej książki. Wprawdzie *Edytorstwo* składa się z czternastu rozdziałów, ale można wyróżnić w nim kilka głównych kręgów tematycznych: najważniejsze zagadnienia edytorstwa naukowego (podstawy teoretyczne) i wydawniczego (wskazówki praktyczne), edytorstwo współczesnych tekstów literackich (proza – w tym również publicystyka, korespondencja, wspomnienia – oraz poezja), edytorstwo współczesnych tekstów nieliterackich (rozmowy, wywiady, prace naukowe).

Już sama lektura spisu treści nasuwa pewne wątpliwości. Trudno bowiem znaleźć uzasadnienie dla takiej oto kolejności rozdziałów, w której między fragmentem dotyczącym edytorstwa nowel i opowiadań a fragmentem na temat wydawania poezji znalazł się rozdział zatytułowany *Współpraca z autorem – „wola autora” i „wola dzieła”. Wpływ cenzury. Błędy edytora*. Czemu fragment ten nie został zamieszczony w miejscu, gdzie autor referował teoretyczne podstawy sztuki edytorskiej? Wątpliwości budzi również umiejscowienie rozdziału poświęconego problemowi modernizacji ortografii i interpunkcji w edycjach tekstów literackich. Być może autor chciał w ten sposób zaakcentować rangę tej kwestii. Wówczas byłoby to zrozumiałe. Nieuchronnie nasuwa się jednak pytanie: czy nie lepiej byłoby przybliżyć ten problem w pierwszej części książki, w sąsiedztwie innych rozdziałów dotyczących zagadnień ogólnych, niezwiązanych tylko z określonymi rodzajami czy gatunkami literackimi? Na pewno z dydaktycznego punktu widzenia należałoby oczekiwać takiego rozwiązania.

Nieco frapująca jest obecność w pracy *Edytorstwo. Jak wydawać współczesne teksty literackie* rozdziału (wprawdzie krótkiego, bo pięćiołustronicowego) o tematyce, bądź co bądź, dość odległej od tej zakreślonej w tytule podręcznika. Garbał zamieścił w swojej książce fragment *Teksty naukowe (humanistyka a przyrodoznawstwo)*. Autor przybliży tu podstawowe zasady przygotowania do druku tekstów naukowych, zestawiając je (zasady) z tymi, które obowiązują edytorów utworów literackich. Mimo że wspomniany rozdział jest interesujący i przydatny w pracy edytorskiej, wydaje się luźno związany z tematem podręcznika, a także zbyt skrótowy. Szczególnie, gdy ma się w pamięci bardzo złożoną problematykę książki Leona Marszałka *Edytorstwo publikacji naukowych* (Warszawa 1986), do której *nota bene* odsyła nas Łukasz Garbał. Nie są to jednak zarzuty wobec omawianego podręcznika, lecz jedynie pewne refleksje wywołane inspirującą lekturą. Dotyczą one również bibliografii zestawiającej prace na temat edytorstwa naukowego w ogóle (nie tylko – współczesnych tekstów literackich). Otóż, jej tytuł, *Wykaz literatury – bibliografia*

edytorska w układzie chronologicznym, został niezbyt fortunnie dobrany, ponieważ sugeruje, że jest kompletny, tymczasem są w nim widoczne pewne przeoczenia. Chyba że mamy tu świadomy i celowy (choć, niestety, niezasygnalizowany) wybór autorski. Za brakuujące opracowania z obszaru filologii polskiej można jednak uznać m.in.: artykuł Zbigniewa Golińskiego *Edytorstwo naukowe tekstów literackich. Stan obecny i potrzeby*², artykuł Tomasza Chachulskiego *Tekstologia (edytorstwo naukowe) jako historia literatury*³ oraz dwa tomy z serii „Problemy Tekstologii i Edytorstwa Dzieł Literackich” (t. 1, Toruń 2008; t. 2, Toruń 2010) pod redakcją Mirosława Strzyżewskiego.

Powyższe uwagi, pytania i wątpliwości nie podważają faktu, że *Edytorstwo* Garbała to bardzo udana próba opanowania i uporządkowania skomplikowanej materii. Przypomnijmy jeszcze, że – właściwie rzecz biorąc – autor jest pionierem w tej dziedzinie.

Omawiana książka wyróżnia się na tle innych podręczników swoją trójwymiarowością. Po pierwsze, przybliży głównie zasady naukowego opracowania współczesnych tekstów literackich (na ogół bardzo klarownie, może nieco mniej w przypadku komentarza merytorycznego i edytorskiego). Po drugie, przywołuje i – co ważne – komentuje bogaty materiał egzemplifikacyjny. Po trzecie, nie jest to podręcznik li tylko na temat edytorstwa naukowego, gdyż zawiera sporo wskazówek dotyczących edytorstwa wydawniczego. W ten sposób krąg adresatów publikacji poszerza się o osoby zainteresowane opracowaniem *stricte* redakcyjnym (technicznym) tekstów literackich i naukowych. Podręcznik Garbała może być z powodzeniem i twórczo wykorzystywany na zajęciach z zakresu tekstologii, historii edytorstwa naukowego czy opracowania redakcyjnego.

Książka posiada także dodatkowe przymioty. Dzięki autorowi-detektywowi jej lektura staje się pasjonującą lekcją (w formie swoistych glos/przypisów) historii literatury polskiej XX wieku, odsłaniając kulisy powstawania, redagowania i wydawania wielu znanych i mniej znanych utworów. Ponadto *Edytorstwo* uczula czytelnika na rudymmentarny, choć nieraz lekceważony, problem filologiczny, a mianowicie: zależność interpretacji od edycji, z której korzysta interpretator. I jeszcze jedna zaleta książki – jej język i styl. Podręcznik Garbała nie nuży i jest komunikatywny. Wywód odznacza się zwięzłością, klarownością i zarazem barwnością, autor przytacza bowiem konkretne przykłady, komentuje je (posługując się nieraz określeniami typu: bolesne błędy), objaśnia nowe pojęcia i terminy, a przy tym nie waha się używać pytańników i wykrzykników.

Podsumowując powyższe uwagi przedstawione z perspektywy dydaktyki edytorstwa, należy stwierdzić, że podręcznik Łukasza Garbała to ważna i potrzebna książka, dostarczająca zarówno przeszłym, jak i obecnym edytorom wiele czytelniczej satysfakcji oraz ciekawych inspiracji.

Autor udowodnił nam, że w przystępny i atrakcyjny dla czytelnika sposób można nie tylko omówić najważniejsze założenia edytorstwa naukowego, lecz także zaprezentować i skomentować rozmaite ich realizacje. Z dydaktycznego punktu widzenia wskazane byłoby opracowanie nowoczesnych podręczników/poradników na temat edytorstwa dzieł literackich innych epok. Przyszli autorzy mają już inspirujący przykład.

Ł. Garbal, *Edytorstwo. Jak wydawać współczesne teksty literackie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011

¹ Odmienne zdanie na ten temat ma prof. Jakub Z. Lichański. Zob. jego recenzję: *Tekst i jego edycja*, „Nowe Książki” 2012, nr 1, s. 20.

² Opublikowany w tomie *Wiedza o literaturze i edukacja*, red. T. Michałowska et al., Warszawa 1996.

³ Opublikowany w tomie *Literatura dawna a współczesna humanistyka*, red. K. Obremski, Toruń 2010.

Marta Ławrynkowicz

Konferencja- -wydarzenie: *Krasińskiego* *światy* *zapomniane*

W dniach 18–21 kwietnia 2012 roku w Opinogórze odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. *Krasińskiego światy zapomniane*. Organizatorami wydarzenia byli Zakład Tekstologii i Edytorstwa Dzieł Literackich Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Wydawnictwo Naukowe UMK oraz Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Zarówno tematyka, jak i miejsce konferencji nie zostały wybrane przypadkowo. Na rok 2012 przypadła bowiem dwusetna rocznica urodzin poety. Muzeum Romantyzmu w Opinogórze stanowiło niezwykle oprawę dla tej dyskusji. Opinogóra to przecież rodzinny majątek poety nadany w 1811 roku ojcu Zygmunta – Wincentemu Krasińskiemu – przez samego Napoleona I. Tutaj znajduje się niezwykle urokliwy neogotycki zameczek, który poeta otrzymał od rodzica jako prezent ślubny. Tutaj też w podziemiach kościoła spoczywają jego prochy wraz z innymi członkami rodu Krasińskich.

W pierwszym dniu konferencji uczestnicy mieli okazję spacerować „ślądami Zygmunta” podczas nocnego zwiedzania obiektów. Przewodnik – Rafał Wróblewski – oprowadził zebranych po dworku, neogotyckim zameczku oraz krypcie. Kościół, cmentarz, park i oficynę można było zwiedzać także w następnym dniu konferencji.

Dnia 19 kwietnia dyrektor Muzeum Romantyzmu w Opinogórze Roman Kochanowicz wraz z dyrektorem Wydawnictwa Naukowego UMK Mirosławem Strzyżewskim dokonali uroczystego otwarcia obrad. Kilka refleksji o swoich niezwykłych przygodach ze spuścizną Krasińskiego przedstawił